

2. HÅRINGE-SKEDA

Håringe-Skeda utgör ett fornlämningsrikt område vars sammansatta lämningar är förknippade med Bolmsö som en centralbygd under förhistorisk tid. Fornlämningarna ger en bild av hur Bolmsö under järnåldern fick en central betydelse i regionen som maktcentrum.

HÅRINGE-SKEDA

Landskapet utgörs av ett svagt kuperat odlingslandskap med småskaliga åkerarealer och lövskogsrika betesmarker. Området hyste fram till första hälften av 1800-talet Håringe säteri, då egendomen delades på bondehänder. Idag dominerar därför ett antal f.d. småbruk den agrara bebyggelsebilden. Under andra hälften av 1900-talet har ett antal sommarstugor etablerat sig på den östra sidan.

Redan under 1800-talet stod Bolmsö och särskilt dess nordöstra del med Håringe och Skeda i centrum för fornforskning. Den rika fornlämningsmiljön, med bland annat den sk Kungshögen, förknippades med äldre mytologiska sagoberättelser. Mot bakgrund av bland annat dessa berättelser utfördes omfattande arkeologiska undersökningar i början av 1900-talet där bland andra den dåvarande kronprinsen Gustav Adolf deltog. Fynden var delvis anmärkningsvärda och pekar enligt flera forskare på öns särställning under förhistorisk tid. Bolmsös betydelse för folklandet Finnveden har jämförts med vad Visingsö var för rikspolitiken under tidig medeltid.

Fornlämningsbilden talar för att det här funnits en bösättning åtminstone sedan yngre stenålder och bronsålder. Under järnåldern förefaller alltså området hyst en stormannagård/hövdingasäte av något slag. Det är inte osannolikt att detta är föregångaren till den huvudgård som Håringe (Hardinge 1478) utgjorde under medeltid. Under senare delen av medeltiden var gården säte för släkterna Ulfsax och Stjerne. Var gården legat är oklart.

Det senare säteriet låg på en höjd strax söder om Gårstadsviken (där senare en av brukningsenheterna ligger med en idag nybyggd huvudbyggnad i äldre stil). Det är möjligt att den medeltida gården låg på samma ställe. Flera bebyggelselämningar kan antyda detta. Lämningar efter bebyggelse återfinns också ca 200 meter nordöst om säteritomten, alldeles intill stranden till Gårstadsviken, där även den s.k. "Kung Rings sten" ligger. Håringe upphörde som säteri 1838 då gården köptes av bönder. I samband med laga skiftet 1853 delades gården i flera brukningsdelar, en process som fortsatte genom ett antal hemmansklyvningar under 1880-talets andra hälft.

Fornlämningsbilden antyder att det också i Skeda har funnits en bebyggelseenhet under järnåldern. Senare under historien betecknas det som ett torp under Håringe och kallades också för Lilla Håringe. Gården har sedan 1700-talet fått en ny lokalisering inom området.

Skeda sett från gravfältet "Trihögarna".

VARFÖR ÄR OMRÅDET VIKTIGT ATT BEVARA?

Den bärande aspekten av kulturmiljön i Håringe-Skeda utgörs av fornlämningsmiljöerna som är tydliga uttryck för av områdets tidiga historia. Fornlämningarna bidrar till att öka förståelsen för hur Bolmsö under loppet av järnåldern av allt att döma fick en central betydelse i regionen som maktcentrum. Den nuvarande bebyggelsen med agrar bakgrund tjänar som ett exempel på en för Småland inte ovanlig utveckling där äldre övreståndsmiljöer, med mång-hundraåriga traditioner, delades upp på bondehänder.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG OCH KVALITETER

- Fornlämningsbeståndet med gravfält från järnåldern med högar, resta stenar och andra gravformer. Rösen och hållkistor från brons- respektive stenåldern.
- Bebyggelselämningar intill Gårstadsvikens strand och intill säteriets gamla tomt, samt "Kung Rings sten" (stenen är ristad och har tolkats som en s.k. missionsten från medeltiden. Ristningarna är idag mycket otydliga).
- Det öppna odlingslandskapet med dess mosaikkarakter av småskaliga åkerarealer och betade hagmarker.
- Bebyggelsens agrara karaktär med äldre mangårdsbyggnader från 1800-talet och ekonomibyggnader. De flesta mangårdsbyggnaderna är kraftigt omgestaltade.
- Den äldre vägstrukturen, där intilliggande gravanläggningar visar på tydliga samband.

RIKTLINJER FÖR FRAMTIDA UTVECKLING

- Fornlämningarnas pedagogiska värden förutsätter skötsel så att anläggningarna blir visuellt tillgängliga.
- Det är angeläget att åtkomligheten till fornlämningarna ökar och att informationsinsatser främjas.
- Vid förändring av områdets ombyggda mangårdsbyggnader bör åtgärder som förstärker bebyggelsen ursprungliga utseende och karaktär förordas för att stärka områdets värde.
- Tillbyggnader, ombyggnader och andra ändringar skall utföras varsamt så att bebyggelsens tidstypiska karaktärsdrag inte förvanskas.

LAGSKYDD

Fornlämningar är skyddade enligt kulturmiljölagens 2 kapitel och får inte skadas. Lämningar får ej rubbas, tas bort, grävas ut, täckas över eller på annat sätt ändras eller skadas utan Länsstyrelsens medgivande.

Landskapselement såsom stenmurar i jordbruksmark, åkerholmar, odlingsrösen mm. får ej tas bort eller skadas utan dispens från Länsstyrelsen enligt miljöbalkens 7 kapitel och förordningen om områdesskydd.

Mangårdsbyggnad från 1800-talet på den avstyckade fastigheten Håringe 1:21.

OMRÅDESAVGRÄNSNING

